

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ስላሴ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- 1. አቶ ንጉሴ ሀይሌ ቀረቡ

2. ወ/ሮ ማሚቱ ለታ

መልስ ሰጭዎች፡- 1. አቶ ሁሬሣ ደበል

2. ወ/ሮ ሌሊሴ ራያ

} ጠበቃ አቶ ታዩ ባንጃው ቀረቡ

መዝገቡን መርመረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ የቀረበው የፊንፊኔ ዙሪያ ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት አለበት በማለት አመልካች ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ የተጀመረው በወልመራ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው። በወረዳው ፍርድ ቤት አመልካች ከሃሽ ተጠሪዎች ተከላኝ በመሆን ተከራክረዋል ጉዳዩ ወለድ አገድ ውልን የሚመለከት ነው። አመልካች ከተጠሪዎች ጋር መስከረም 28 ቀን 03 ዓ.ም ያደረጉት የወለድ አገድ ስምምነት ቁጥሩ 777 የሆነውን ቤትና ሌሎች ሁለት ክፍል ቤቶች ተጠሪዎች በወለድ አገድ በመያዝ እንዲጠቀሙበት አስረክበው ለአገድ አመት የሚቆይ 2500 /ሁለት ሺህ አምስት መቶ ብር/ መበደራቸውን ገልፀው፣ ተጠሪዎች ገንዘቡን ወስደው ቤቱን እንዲለቁ ቢጠይቋቸው ፈቃደኛ ስላልሆኑ ገንዘቡን ወስደው ቤቱን እንዲለቁ ይወስንልኝ በማለት ክስ አቅርበዋል። ተጠሪዎች ክሱ በይርጋ ይታገዳል የሚል መከራከሪያ አቅርበዋል። የወረዳው ፍርድ ቤት ክሱ በይርጋ አይታገድም ተከላኞች /ተጠሪዎች/ ገንዘቡን ወስደው ቤቱን ለከላኞች /አመልካች/ ያስረክቡ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። የፊንፊኔ ዙሪያ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች ብድሩን ለመመለስ የተስማሙት መስከረም 28 ቀን 1984 ዓ.ም በመሆኑ ውሉ በይርጋ ይታገዳል በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት አቅርበው አቤቱታቸው ውድቅ ተደርጎባቸዋል። አመልካች የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ የውሉን ልዩ ባህሪ ያላገናዘበና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 3128 ንዑስ አንቀጽ 2 የሚጥስና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ያመለከቱ ሲሆን ተጠሪዎች በበኩላቸው አመልካች በአገድ ዓመት ውስጥ ለመመለስ የገቡትን የብድር ውል ማይፈጽሙ ከአስራ ስድስት ዓመት በኋላ በመጠየቃቸው ክሱ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1845 በይርጋ ይታገዳል በማለት ተከራክረዋል። አመልካች የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የአመልካቾች ክስ በይርጋ ቀሪ ነው ተብሎ የተሰጠው ውሣኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል። “ወለድ አገድ” ማለት አንድ ባለእዳ ግዴታውን ለመፈፀም ማረጋገጫ በማድረግ ለገንዘብ ጠያቂው የማይንቀሳቀስ ንብረት ለማስረከብ የሚገደድበት ውል መሆኑ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 3117 ተደንግጓል። የወለድ አገድ፣ ውል የሚኖረውን ውጤት በተመለከተ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 3124 የተደነገገ ሲሆን ማንም ሰው በወለድ አገድ የማይንቀሳቀስ ንብረት ካስያዘ ወለድ አገድ የተቋቋመበትን ግዴታ በመፈፀም በማናቸውም ጊዜ ወለድ አገድ እንዲቀር ማድረግ እንደሚችል በፍታብሔር ህግ ቁጥር 3128 ንዑስ አንቀጽ 2 ተደንግጓል።

የፍታብሔር ህግ ቁጥር 3128 ንዑስ አንቀጽ 2 “እንዲሁም ተቃራኒ የውል ቃል ከሌለ በቀር የተባለው ወለድ አገድ የተቋቋመበትን ግዴታ በመፈፀም ባለእዳው በማናቸውም ጊዜ ወለድ አገዱ እንዲቀር ለማድረግ ይችላል” በሚል ይደነግጋል። በዚህ ድንጋጌ “ተቃራኒ የውል ቃል ከሌለ በቀር” የሚለውን ሀረግ ሲተረጉም የልዩ ዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የድንጋጌውን መንፈስ አላማና ይዘት መሠረት ባደረገ ሁኔታ መተርጎም ሲገባው ይህንን አላደረገም። በዚህ ድንጋጌ “ተቃራኒ የውል ቃል ከሌለ በቀር” የሚለው አመልካቾች እስከ መስከረም 28 ቀን 1984 ቤቱ ተጠሪዎች በወለድ አገድ እንዲያዘ የተስማሙ ስለሆነ ከመስከረም 28 ቀን 1984 ዓ.ም በፊት ገንዘቡን በመክፈል ተጠሪዎች በወለድ አገድ የያዙትን ቤት ለማስለቀቅ የማይችሉ መሆኑን የሚደነግግ ነው። ይህ ማለት ግን በወለድ አገድ ውሉ የተገለፀው ጊዜ ካለፈ በኋላ አመልካቾች በማናቸውም ጊዜ እዳቸውን በመክፈል ቤታቸውን ማስመለስ የሚችሉ ስለመሆኑ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 3128 ንዑስ አንቀጽ 2 መሠረት መጠየቅ አይችሉም ማለት አይደለም። ተጠሪዎች በወለድ አገድ የያዙት ቤት ባለሀብት ሆነው የሚቀሩበት የህግ መሠረት የለም። በቤቱ እየተጠቀሙና አላባ እየሰበሰቡ መኖር ካልተስማማቸው በፍታብሔር ህግ ቁጥር 3128 አንቀጽ 1 የወለድ አገድ መብቱን ለመተው የሚችልበት አጋጣሚ እንዳለ ተደንግጓል።

በአጠቃላይ ከፍታብሔር ህግ ቁጥር 3117 እስከ ፍታብሔር ህግ ቁጥር 1130 የወለድ አገድ የውል መሠረታዊ ባህሪ፣ ውጤትና የወለድ አገድ ውል እንዲቋረጥ ለመጠየቅ ስለሚቻልበት ሁኔታ የሚደነግጉ ልዩ ድንጋጌዎች ናቸው። በዚህ ጉዳይ ስለጠቅላላ ውል ህግ የተደነገገው የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1845 ተፈጻሚነት የለውም። ስለሆነም የልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት የአመልካቾች ክስ በአስር ዓመት ይርጋ ይቋረጣል በማለት የሰጠውን ውሣኔ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት ማፅናቱ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፊንፊኔ ዙሪያ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ ተሸሯል።
2. የአመልካቾች ክስ በይርጋ ቀሪ አይሆንም በማለት ወስነናል።
3. የውልመራ ወረዳ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል።
4. አመልካቾች ብር 2500 /ሁለት ሺህ አምስት መቶ ብር/ ለተጠሪዎች በመክፈል በወለድ አገድ ያስያዙትን ቤት የመረከብ መብት አላቸው በማለት ወስነናል።
5. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ።
 መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/